100 let od narození skladatele Karla Břízy

P. Karel Bříza (1926 – 2021) byl pro rodný Krucemburk (do r. 1993 Křížová) nezapomenutelnou osobností, kněz, varhaník, varhanář, skladatel duchovní hudby, pedagog, sbormistr.

Lidé ho měli velmi rádi a vážili si ho. Byl především hodný a laskavý člověk, který nikoho nezarmoutil, dokázal všechny křivdy, těžkosti a útlaky života – ať způsobené komunistickým diktátem či špatným zdravotním stavem – brát s humorem, s nadhledem, s jakousi noblesou, a hlavně pevnou vírou v Boha. Byl knězem, přesto toto povolání nesměl téměř celý život vykonávat, dokonce 17 let v totalitní diktatuře o něm nesměl ani nikomu říci. Velkou část života pracoval jako lesní dělník a ve dřevařském podniku.

Pamatuji si ho asi od mých 6 let (1965). Bydlel v Krucemburku na náměstí se svojí maminkou a sestrou Mařenkou – výbornou zpěvačkou altistkou, nedaleko bydlela se svojí rodinou i jeho další sestra Helenka, též výborná zpěvačka.

Za mého dětství a mládí jsme byli s P. Břízou skoro sousedi, bydleli jsme též na náměstí, a tak jsme se téměř denně potkávali, nebo alespoň viděli oknem. Chodil k nám na návštěvu, povídal si s rodiči, jeho maminka se přátelila s mojí babičkou. Nyní je na domě Břízových umístěna pamětní deska.

Pamatuji si, jak jsem v pondělí 23. května 2011 šla učit do školy, na náměstí stál hlouček lidí a přihlížel, jak řemeslníci zavěšují na dům pamětní desku a zaslechla jsem – *„To je dobře, vždyť Karlíček byl vzácný a hodný člověk, zaslouží si, aby se na něj nezapomnělo“*.

Krucemburský chrámový sbor

Krucemburský pěvecký chrámový sbor založil P. Karel Bříza. Vlastně to není až tak úplně pravda, první náznaky malého sboreček byly již dříve, vedla ho jeho maminka, když byl malý.

Sbor, jak já ho pamatuji ze svých začátků, byl zajímavý tím, že v něm zpívalo několik generací – od dětí až po sedmdesátileté důchodce. Je až s podivem, že dokázal spojit lidi různých věkových kategorií. Vzpomínám si, že se nám všem ve sboru moc líbilo a velmi rádi jsme tam chodili.

Moje čtyři starší sestry navštěvovaly sbor a pamatuji si, že jsem již v 1. třídě maminku uprosila, že chci též zpívat. Zeptali jsme se P. Břízy a on tak klidně říkal, že už asi něco číst umím, tak ať přijdu. Přes zimu a chladné období bývaly zkoušky u Břízů v pokoji, kde stály varhany. Nosili jsme si bačkory a místnost byla plná zpěváků. Jak jednou říkala moje sestra, která v té době hrála na varhany při zpěvu – *„Cítím se zde jako na prahu ráje“*.

V té době jsem ještě na varhany nehrála, ale občas mě maminka či babička poslala něco ke Břízům vyřídit a chodila jsem tuze ráda – vždy jsem tam dostala nějakou sladkou odměnu.

Začala jsem hrát nejprve na klavír – v době, kdy už P. Bříza byl opět na Svaté Hoře u Příbrami, a pak mě asi rok učila

P. Karel Bříza (1926 – 2021)

Pozvánka do Krucemburku na oslavy 100 let narození P. Karla Břízy

17. – 18. 10. 2026

- hra po Krucemburku pro děti i dospělé o životě P. Břízy – pohádka o Karlíčkovi
- výstava fotografií ze života P. Karla Břízy
- 16.00 hod. mše svatá, celebruje královéhradecký biskup Mons. Jan Vokál
- 18.00 hod. koncert – díla P. Karla Břízy zpívá Chrámový sbor Krucemburk a Břízův chrámový sbor Kameničky

Fotografie z primice novokněze Karla Břízy

P. K. Bříza (vpravo) s krucemburským knězem B. Krandou

na varhany jedna z jeho bývalých žákyň, která vycházela 9. třídu ZŠ a věděla, že bude na internátě v Praze. Učila mě hrát, aby byl ve farnosti přes týden nějaký varhaník. V Krucemburku jich bylo dost, ale zrovna všichni studovali na střední nebo vysoké škole a vraceli se až na víkend.

Návrat P. Břízy ze Svaté Hory do Krucemburku, vyučování

A pak přišel rok 1973 a P. Bříza se zase vrátil do Krucemburku a stal se mým učitelem. Byl důsledný, ale laskavý a velice trpělivý, i když někdy bylo vidět, že ho naše neustálé chyby unavují. Dokázal své žáky zapálit, tak velice z něj vyzařovala láska k hudbě a Bohu. Měla jsem pocit, že při výuce i jiném rozhovoru s ním, pro něho existuji jen já a jsem ta nejdůležitější na světě.

Učil zdarma. Nosili jsme mu nějaké naturálie, měli jsme malé hospodářství – pamatuji si na košík mrkve, brambory, maso a jitrnice ze zabíjačky, atd. Podobně to bylo i u ostatních žáků, kteří k němu dojížděli z blízkého i širokého okolí. Vyučoval až odpoledne, po svém příchodu ze zaměstnání, nebo o sobotách. Někdy mě i požádal, když nemohl učit, jestli bych ho mohla zastoupit. A to jsem si připadala velice důležitá a užívala jsem si to.

Každý den chodil do kostela na mši svatou (i když sloužil soukromou mši doma). Později, když již špatně chodil, nešel na kůr, ale zůstával dole v lavici. Někdy, když jsme nehráli zrovna nejlépe, tak se z první lavice otočil a směrem na kůr se ozvalo *„Frantíku fis, je tam fis!“*

Časem jsem se stala sborovou varhanicí, což byla pro mě velká čest a vyznamenání. Vzpomínám na naše zájezdy se sborem, kdy jsme vyjížděli zpívat mimo Krucemburk na různé poutě, oslavy a primice. Bylo to vždy velmi příjemné a krásné, bylo to povzbuzení nejen po hudební stránce, ale především duchovní. To vše ještě v době totality.

P. Bříza se přátelil s knězem Bohuslavem Krandou, který u nás působil dlouhou dobu, do roku 1987, kdy náhle zemřel.

Téměř každé ráno chodil P. Bříza do kopce na faru, kde si prý vždy u kafíčka popovídali s panem farářem. Ten o něm vždy moc hezky mluvil a říkal mu Karlíček.

Koncerty

Krátce před sametovou revolucí k nám nastoupil výborný kněz a muzikant P. Jaroslav Brož. Chodil ke Břízům na obědy – vařila sestra P. Břízy Mařenka.

Svratka 25. 6. 1967, Karel Bříza (2. vpravo dole) se svým sborem

Po koncertě v Krucemburku

Deska na rodném domě v Krucemburku byla odhalena 21. 5. 2011

Pamětní desku požehnal biskup Jan Vokál

Brzy po listopadu 1989 jsme společně začali dělat několikrát do roka koncerty duchovní hudby. Byly vždy velmi pestré – různé solové nástroje s varhanami, sólový zpěv Jarmila Dymáčková – sestřenice P. Břízy, sborové skladby, otec Jaroslav Brož hrál sólové skladby na varhany a též doplnil průvodní slovo koncertu.

Začali jsme jezdit zpívat se sborem na Svatou Horu, na korunovaci a na pouť v srpnu na Nanebevzetí Panny Marie.

V tomto jsme pokračovali i po odchodu P. Břízy na Svatou Horu a byli jsme rádi, že jsme s ním tak ve spojení.

Velkou tradici mají vánoční koncerty, které začaly asi kolem roku 1967, kdy se P. Bříza vrátil ze Svaté Hory do Křížové a pokračují bez přerušení až dodnes. Nejprve to bylo zpívání u jesliček a pak různé pastorely, mše a skladby P. Břízy až po Rybovku. Tu když jsem poprvé jako malá hrála, říkal P. Bříza, že je to muzikantská maturita.

Než nám P. Bříza v roce 1991 odešel na Svatou Horu, předal mi sborové noty, ty které si bral s sebou, jsem si okopírovala, a tím jsem převzala péči o sbor, o který se starám i nadále. Sbor se v posledních letech zmenšil, má asi 20 členů, spolupracuje s dětským sborem při místní ZUŠ a Chalupářským komorním orchestrem.

Hlavním úkolem je přispívat ke kráse liturgie, zpěvem oslavovat Boha při mši svaté a koncertech v Krucemburku, okolí i jinde. Z původního Břízova sboru zůstalo 5 zpěváků.

Rady P. Břízy

Na závěr bych připomněla, co mi P. Bříza kladl na srdce:

1. Při hraní sloky písně vždy počkat na první době na začátku písně – než si lidé vezmou zpěvník, nasadí brýle... Pokud první dobu trochu neprodlužíme, lidem se bude špatně zpívat a budou varhany „dohánět“.
2. Varhaník má podporovat zpěv lidu, ne se „předvádět“, hrát vkusně, ale jednoduše.
3. Také ho zlobilo, že někteří varhaníci nerespektují to, co napsal skladatel – např. U Beránku Boží – Eben, původně byly dvě čtvrťové noty na Boží. A nyní jsem se setkala, že i u jeho ordinária v některých kostelích u Beránku Boží nedělají obloučeky u Boží.
4. Neměl rád, když jeho ordinárium zpívali celé všichni lidé. Říkal, že pokud se nestřídá schola s lidmi, stává se z díla „kafemlejnek“.

Mgr. Marta Rejšková

Karel Bříza na Svaté Hoře, kolem roku 1995

U varhan na svatohorském kůru v posledním roce života (2001)

Knižní tipy

Nakladatelství Kazda

Nové sady 988/2, 602 00 Brno
objednavky@knihykazda.cz
tel. 725 518 237, www.knihykazda.cz

Erica Jamesová

Matky a dcery

Emotivní příběh o rodinných tajemstvích, druhých šancích a vztazích, které dokážou bolet i léčit zároveň. Naomi po smrti manžela zůstává sama v milovaném domě u moře, kde vychovala své dvě dcery. A právě ve chvíli, kdy vztahy uvnitř rodiny začne narušovat tíha nevyřčených bolestí, vstoupí Naomi do života muž z její minulosti – a s ním i vzpomínky, které měly zůstat pohřbené. *Brož., 390 s., 449 Kč*

Biyon Kattilathu

Muž, který našel klid

O cestě ke všímavosti, sebelásce a štěstí

Kolikrát jste si v poslední době řekli, že už toho máte dost? Dost tlaku. Dost očekávání. Dost pocitu, že byste měli být dál, lepší, úspěšnější. Možná nehledáte další motivaci. Možná hledáte klid. Kniha pro chvíle, kdy už nechcete nic dohánět ani dokazovat. Kdy potřebujete jen jediné – na chvíli se nadechnout. *Váz., 192 s., 399 Kč*

Centrum pro liturgickou hudbu

Tradice a současnost chrudimského kůru (2)

(dokončení z předchozího čísla)

Z osobností 20. století byl bezesporu nejvýznamnější varhaník a skladatel **Karel Židek** (1912–2001), rodák z Hrochova Týnce, absolvent varhanního oddělení Státní konzervatoře hudby v Praze. Do Chrudimi přišel roku 1937 z Heřmanova Městce, kde působil (1932–1937) jako ředitel kůru a účastnil se zde horlivě, tehdy velice bohatého, hudebního života. Jako regenschori pak v Chrudimi setrval až do sklonku života.

Chrámovou hudbu zde zveleboval nejen svými díly, ale od r. 1947 začíná pořádat v arciděkanském chrámu řadu duchovních koncertů, které však byly r. 1953 pod politickým tlakem zastaveny. Při svém životním jubileu roku 1982 byl Židek za své zásluhy o rozkvět církevní hudby jmenován čestným konzistorním radou Královéhradecké diecéze. Své varhanní umění (znamenitý improvizátor a interpret romantické literatury) byl po dlouhá léta nucen prezentovat na jednomanuálovém prozatímním nástroji z roku 1947. Když bylo v 90. letech přistoupeno k rekonstrukci a dostavbě chrudimských varhan, obnovil Židek pořádání duchovních koncertů (celkem 20) se sbírkami na pomoc varhanám.

Vedle liturgické – hudební služby a kompozice se věnoval rovněž dirigování, komorní hře a rozsáhlé pedagogické činnosti. Pro pozdější generace zanechal dílo, čítající přes 120 opusových čísel. Největší počet zaujímá církevní – liturgická tvorba (10 mší, sbory, sólové vložky, písně apod.). Zde snad nejvrcholnějším dílem je slavnostní *Missa in honorem Sanctissimi Salvatoris* op. 79 (dnes se tradičně provozuje vždy při chrudimské „Salvátorské“ pouti) nebo *Slavnostní česká mše*, op. 101 na „nový liturgický text“ (1969). Velmi oblíbené a často provozované jsou mj. 2 české vánoční mše, slavnostní vánoční fanfáry („Narodil se Kristus Pán“) a varhanní vánoční preludia.

Salvátorská pouť, Chrudim, srpen 2025

Karel Židek

V královéhradecké verzi bylo z jeho díla otištěno znamenité ordinárium pro schola a lid, které je nejen v chrudimské farnosti živé. Za větší rozšíření by jistě stály třeba některé duchovní písně – např. k P. Marii Nanebevzaté, k Nejsv. Trojici, Archandělům aj.

Od roku 2001 až dosud je chrudimským regenschorim jeho vnuk **Tomáš Židek**, absolvent Konzervatoře Pardubice a dirigování na HAMU Praha, dnes také pedagog a zástupce ředitele Konzervatoře Pardubice, mj. autor těchto řádků.

Společně se smíšeným sborem Salvátor, který roku 1999 založil, oživuje postupně odkaz díla významných osobností chrudimské duchovní hudby od renesance až do současnosti a občas také sám nějakým dílem do této pokladnice přispěje. Sbor Salvátor zpívá liturgii cca jednou do měsíce, někdy společně se členy chrámového sboru. Vedle pozoruhodné koncertní činnosti je sbor také pravidelně zván k doprovodu slavnostních liturgií na jiných místech, např. na festivalech „Foerstrovy Osenice“ nebo „Zlatá pecka“. V roce 2025 byl také pozván do Brněnské katedrály. Během liturgického roku doprovází třikrát spolu se sbory liturgii také chrámový orchestr (Boží hod vánoční, velikonoční a Salvátorská pouť).

Ve stabilním repertoáru sboru je např. Hniličkovo Requiem d moll, op. 190, Židkova Missa in honorem sanctissimi Salvatoris, op. 79, Pašije sv. Jana od H. Schütze (na Velký pátek v češtině), Říhovského Litanie k Pánu Ježíši (při slavnostních poutních nešporách) a řada dalších děl. Z koncertní činnosti jsou asi nejvýznamnější pravidelnou akcí tradiční vánoční koncerty na sv. Štěpána odpoledne.

V chrudimské farnosti působí dále jako varhaníci Petr Špáta, absolvent Konzervatoře Pardubice, a Petr Borský, člen sboru Salvátor. Velice pozoruhodnou činnost rozvíjí varhanice, pedagožka a sbormistryně Kateřina Holá, absolventka varhanního oddělení Konzervatoře Pardubice a JAMU Brno, která se věnuje pedagogické činnosti na ZUŠ Chrudim a také se zabývá liturgickou hudební praxí, pro kterou také získává nejmladší adepty, z nichž formuje tzv. dětskou scholičku, která se postupně také do liturgické hudební služby zapojuje.

V oblasti tzv. sakrálního popu je zde skupina „Hluboké koření“, která vznikla v roce 2002, neustále se obměňuje a vítá nové členy. Hlavní náplní je doprovod dětských bohoslužeb, ale pořádá také tradiční zpívání u jesliček či před Vánoci chodí potěšit děti do nemocnice a staré lidi do LDN. Nesoustředí se však jen na oblast hudby – členové se vydatně podílejí na přípravě letních táborů, mikulášských besídek, farních dnů atd.

Co se týká liturgické hudby, nabízí chrudimská farnost celou škálu různých typů slavení – od tiché (recitované) bohoslužby, přes mše sv. s varhaníkem (žalmistou, eventuálně scholou), který doprovází lid obvyklým způsobem, někdy také více preluduje, dále dětské mše sv. s dětským chrámovým sborem – tzv. scholičkou, mše s populárním zpěvem, doprovodem kytar a dalších nástrojů (Hluboké koření), bohoslužby s prolínáním sboru (proprium) a lidu (ordinárium) až k velmi slavnostním liturgiím s figurálním ordináriem, eventuálně i s doprovodem orchestru. Tradice, která je zde výše popsána, je pro nás inspirací i závazkem do budoucna!

MgA. Tomáš Židek, Ph.D.
regenschori farního kostela
Nanebevzetí Panny Marie Chrudim

Knižní tipy

Nakladatelství Doron

Uhřice 76, 683 33 Nesovice
Tel.: 517 367 656, doron@doron.cz
www.doron.cz

Tomáš Kempenský

Následování Krista

Tato kniha Tomáše Kempenského († 1471), po Bibli snad nejrozšířenější kniha na světě, je stěžejním dílem obnovného hnutí z přelomu 15. a 16. století zvaného devotio moderna. Knihu tvoří čtyři traktáty o duchovním životě, vychází ve stále nových vydáních, vyrostly na ní celé generace světců: namátkou sv. Jan Bosco a sv. Terezie z Lisieux. *Váz., 248 s., 449 Kč*

Kallistos Ware

Síla jména

Nevelké dílo je skutečnou perlou duchovní literatury; od svého vzniku v roce 1974 se dočkalo řady vydání a mnoha překladů. Pojednává o tzv. Ježíšově modlitbě, jež má svůj původ v evangeliu. Stala se základní modlitbou hesychastické tradice, nicméně od poloviny 20. století zažívá svou renesanci i v západní církvi. Díky ní se učíme žít v Boží přítomnosti a čerpat z pramenů spásy, k nimž máme přístup právě „v síle Ježíšova jména“. *Brož., 68 s., 199 Kč*